

HOWARD BLUM

SALA- MURHAAJIEN YÖ

**Hitlerin suunnitelma surmata
Roosevelt, Churchill ja Stalin**

MINERVA

Salamurhaajien yö

H O W A R D B L U M

SALAMURHAAJIEN YÖ

**Hitlerin suunnitelma surmata
Roosevelt, Churchill ja Stalin**

Englannin kielestä suomentanut Maikki Soro

minerva
MINERVA KUSTANNUS OY
HELSINKI

Englanninkielinen alkuperäisteos:

Night of the Assassins – The Untold Story of Hitler’s Plot to Kill FDR, Churchill, and Stalin

Copyright © 2020 by Hardscrabble Entertainment, Inc.

All rights reserved including the rights of reproduction in whole or in part in any form.

Suomenkielinen laitos:

© Minerva Kustannus Oy, 2021

www.minervakustannus.fi

Suomennos: Maikki Soro

Kannen kuva: Wikimedia Commons

Graafinen ulkoasu ja taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-375-234-4

Painettu EU:ssa, ScandBook, 2021

*Omistettu hyvälle ystäväilleni
Susan ja David Richille*

*Kuka oli tuo kunnioitettu patriarkka
joka kylvi lohikäärmeen hampaita –
joka jätti niin hirmuisen perinnön
hautoihin Kuninkaan kappelin?*

– Robert Lowell: *At the Indian Killer's Grave*

*Saksan johto tietää, että maa on lyöty, mutta kaikki muut toivovat,
että Hitler tekee vielä jonkin taikatempun, kuten solmii sopimuksen
venäläisten kanssa.*

– OSS:n virallinen raportti. Bern, marraskuu 1943

Sisällys

JOHDANTO: ”Kohtuullisen hyvä saalis”	9
I OSA: ”Kohtalon tiet ovat arvaamattomat”	11
II OSA: Lohikäärmeen hampaita kylvämässä	27
III OSA: ”Huviretki Persiaan”	227
IV OSA: Kuusi päivää	325
LOPPUNÄYTÖS: Salaisuuksia	375
Kirjan lähdeaineistoa	379
Lähteet	390
Kiitokset	401
Henkilöhakemisto	403
Kirjailijasta	408

JOHDANTO

”Kohtuullisen hyvä saalis”

The New York Times

STALIN PALJASTI ROOSEVELTIN VASTAISEN SALAJUONEN

KUTSUI VIERAAKSEEN NEUVOSTOLIITON
SUURLÄHETYSTÖÖN
PRESIDENTTI VÄLTTYI AJOMATKOILTA
KAUPUNGIN HALKI

The New York Timesin erikoisreportaasi

WASHINGTON, 17. joulukuuta — Presidentti Roosevelt paljasti tänään, että Neuvostoliitto oli saanut Teheranissa tiedon hänen henkeään uhkaavasta salajuonesta. Tästä syystä hän oli siirtänyt majoituspaikkansa Yhdysvaltain lähetystöstä Neuvostoliiton suurlähetystön tiloihin.

Presidentti mainitsi asiasta puhuessaan lehdistötilaisuudessa turvallisuusongelmista mutta ei täsmentänyt,

olivatko suunnitellun attentaatin kohteina kaikki kolme konferenssiin osallistunutta liittoutuneiden johtajaa – joskin hän antoi ymmärtää näin.

Pääsihteeri Stalin oli lähettänyt tiedon salajuonesta ensimmäisenä yönä, kun presidentti oli saapunut Yhdysvaltain lähetystöön Teheraniin, ja kehottanut häntä siirtymään Neuvostoliiton suurlähetystöön, joka sijaitsee Britannian suurlähetystön naapurissa.

Vaikka presidentti ei kertomansa mukaan ollut pitänyt tilannetta erityisen vakavana, hän oli muuttanut seuraavana päivänä, ja siitä lähtien kaikki oli sujunut hyvin. Kaikki kolme päämiestä asuivat samalla alueella, joten kukaan ei joutunut liikkumaan kaupungilla. Yhdysvaltain lähetystöstä olisi ollut noin kahden kilometrin matka Neuvostoliiton suurlähetystöön.

Presidentti totesi, että Teheranin kaltaisessa kaupungissa oli varmasti satoja saksalaisvakoojia, ja jos Saksa olisi onnistunut surmaamaan koko kolmikon heidän ajaessaan kaupungin halki, se olisi ollut kohtuullisen hyvä saalis.

I OSA

**”KOHTALON TIET OVAT
ARVAAMATTOMAT”**

1

KESÄKUUN ENSIMMÄINEN PÄIVÄ 1943 valkeni kuulaan raikkaana ja tarjosi kirkkaansinisen taivaan ja täydellisen lentosään. Lissabonin Portelan lentoaseman matkustajaterminaalissa istui vakooja ja odotti vain syytä soittaakseen puhelun. Antaakseen tappokäskyn.

Miehen tähytyspaikkana oli takaseinän viereen tönäisty puupenkki, ja hänen katseensa tarkkaili kuhisevaa ihmispaljoutta ammattimaisen keskittyneesti. Vaikka kello oli vasta vähän yli kuusi aamulla, terminaalissa oli jo tungosta ja korkean aulan täytti äänten kakofonia. Se oli epätoivon synnyttämää sekasortoa. Laatikomaiseen tilaan oli ahtautunut miehiä, naisia ja perheitä, jotka olivat päättäneet saada lipun brittiläisen BOAC-yhtiön lennolle Englannin Whitchurchiin – paikan ”pelastusveneeseen”, joka vei si heidät pakoon Manner-Euroopan nopeasti uppoavasta laivasta.

Natsi-Saksa oli näiden kolmen katastrofaalisen vuoden aikana kietonut valtaosan mantereesta kylmien lonkeroidensa puristukseen, mutta sisukas Portugal oli onnistunut säilyttämään puolueettomuutensa. Niinpä maahan virtasi kymmeniä tuhansia pakolaisia – juutalaisia, taiteilijoita, kommunisteja ja muita kolmannen valtakunnan toisinajattelijoita, jotka olivat ottaneet mukaansa sen minkä olivat voineet ja kiiruhtaneet pakoon lähestyvien

saksalaisjoukkojen tieltä. Portugali oli kuin keidas – mutta vain tilapäinen, vaarallisen epävarma turvapaikka. Pakolaisia ei suinkaan toivotettu avosylin tervetulleiksi: niillekin, joilla oli kelvollinen viisumi, myönnettiin vain kolmenkymmenen päivän oleskelulupa. Ja vaikka poliisi valvoi viisumipakon noudattamista enimmäkseen leppoisasti, moni pelkäsi, ettei maa säilyisi kauan puolueettomana.

Puolueettomuus oli vaarallinen kansallinen strategia – sopimus, joka ei ollut edes allekirjoittamattoman paperiarkkinsa arvoinen. Sota saattoi vyöryä milloin tahansa Pyreneiden ylitse falangistien hallitsemasta Espanjasta tai Vichyn Ranskasta, ja silloin pakolaiset jäisivät ansaan mantereen laidalle – he seisoisivat selkää kuohuvaa Atlanttia vasten Gestapon ottaessa heidät tähtäimeensä.

Kaksimoottorinen DC-3, joka lennätti matkustajia ja rahtia neljästi viikossa Lissabonista Whitchurchin lentokentälle Bristoliin, tarjosi ulospääsyn, mahdollisuuden paeta natsien verisiä vainoja pysyvästi. Englanti oli turvallinen paikka, ja sieltä käsin saattoi pyrkiä Yhdysvaltoihin tai Palestiinaan ja aloittaa kokonaan uuden elämän. Tällaiset mahdollisuudet väikkyivät pakenevien unelmissa.

Paikka BOAC:n lennolle Lissabonista oli kuitenkin kiven takana. Ensimmäisen esteen yli saattoi tosin ponkaista helposti, jos oli nokkela tai omisti paksun rahatukon: se oli nimittäin vaatimus kauttakulkuviisumista. Toinen ongelma oli huomattavasti hankalampi, koska se määräytyi matemaattisesti: DC-3-koneessa oli tilaa vain kolmelletoista matkustajalle.

Lipputiskillä vallitsivat vahvasti myyjän markkinat. Kiivas-tahtista ja raivokasta huutokauppaa käytiin epätoivoisesti päiväs-tä toiseen.

Väkijoukkoa tarkkaileva vakooja oli kokeneena asiamiehenä varmasti niin kurinalainen, ettei kiinnittänyt kuin ohimennen

huomiota näihin lukemattomiin suuriin ja pieniin draamoihin, jotka pitivät yllä terminaalin kovaäänistä hälinää. Hän keskittyi kasvoihin. Ja on selvää, että hänen valpas katseensa käväisi tuon tuostakin kiitoradalla.

Tästä paikasta sen näkikin loistavasti. Vastapäisellä seinällä oli kolme symmetrisesti rakennettua ikkunaa, joista jokainen oli leveä ja lähes yhtä korkea kuin porttikäytävä. Niistä oli täysin esteetön näköala asfaltoidulle kentälle. Ja siellä odotti jo matkustajiaan suojavärein naamioitu lentokone – kirkkaassa aamuauringossa kuin valonheittimen alla. Koneen nokkaan oli maalattu nimi *Ibis*, joka viittasi muinaisaikojen pyhään iibislintuun, ja pyrstöä koristi BOAC-lentoyhtiön tunnusomainen sinivalkopunainen raidoitus.

VAKOILIJAA ODOTTI JA tarkkaili. Hän oli oleskellut lentoasemalla jo päiväkausia, siitä lähtien kun oli saanut käskyn Berliinistä, ja tämä päivä oli aivan samanlainen kuin eilinen – joka oli ollut aivan samanlainen kuin sitä edellinen päivä. Hänen kärsivällisyyttään lujitti silti epäilemättä tieto alan perussäännöstä, jonka jokainen agentti oppi kantapään kautta: tarkkailu oli peliä, joka vaati kärsivällisyyttä ja jätti pelaajan useimmiten vaille palkintoa, koska kohde ei ilmaantunut paikalle.

Ja tämä tehtävä oli vielä tavallista toivottomampi. Vakoilija tiesi, että se perustui pikemminkin toiveajatteluun kuin varmaan tietoon. Ainoastaan siihen, että eräs merkkihenkilö oli palannut edellisvuoden tammikuussa Bermudalta Englantiin Boeingin lentoveneellä – hän oli ensimmäinen suurvallan johtaja, joka lensi Atlantin yli. Tämä ei missään nimessä taannut, että näin tapahtuisi uudestaan. Olihan merkkihenkilö itsekin tunnustanut jälkepäin, että oli ollut melko ”uhkarohkeaa” nousta lentokoneeseen satamassa odottavan taistelulaivan sijasta, jolla olisi ollut nopeita ja

järeitä hävittäjiä saattueenaan. Ottaisiko hän todellakin yhtä huijapäisen riskin toistamiseen ja matkustaisi suojattomalla BOAC:n koneella sota-aikaan? Se tuntui yhtä epätodennäköiseltä kuin että salama löisi kahdesti samaan paikkaan. Berliinillä oli kuitenkin agenttinsa Pohjois-Afrikan basaareissa ja kahviloissa, ja nämä olivat raportoineet kiinnostavista huhuista: kyseinen merkkihenkilö oli tullut neuvottelemaan liittoutuneiden sotilasjohdon kanssa Algeriassa ja Tunisiassa ja aikoi paluumatkalla lentää Gibraltarista Lissaboniin. Sieltä hän jatkaisi kotiin jollakin DC-3:n lennolla. Kysymys kuului vain, minä päivänä ja millä lennolla.

Niinpä vakoilija jatkoi tunnollisesti tarkkailua. Hän piti arvohenkilön kuvan mielessään, vaikka ei uskonut tämän ilmestyvän silmiensä eteen. Kello oli nyt 7.25, ja Ibiksen propellit pyörähtivät käyntiin. Niiden vauhti kiihtyi nopeasti. Pian kone jo rullaisi kiitoradalla ja lähtisi kohti Englantia. Ja jälleen olisi yksi tulokseton vahtivuoro takana.

Silloin tapahtui kaksi asiaa, kumpikin yhtä yllättävä ja epätodennäköinen.

Ensimmäkin koneesta poistui kaksi ihmistä. Nuori poika ja vanhempi nainen astuivat laskusillalle, joka oli nopeasti kärrätty takaisin matkustajien ovelle. Myös naisella oli ammattimaisen tarkkailijan valpas olemus, mutta hänen tarkkaavaisuutensa oli ennemminkin äidillistä kuin juonittelevaa. Hän oli varmasti pojan äiti tai ehkä lastenhoitaja. Mutta miksi he poistuivat lentokoneesta? Kukaan ei luopunut paikastaan koneessa, joka lensi Englantiin. Ellei sitten—.

Vakoojan alustava hypoteesi oli vasta muotoutumassa, kun se jo sai vahvistuksensa. Laskusiltaa lähti nousemaan hieman kumara ja tanakka mies, jolla oli väljä liituroitapuku, solmuke kaksoisleuan alla, seitsemän tuuman sikari paksujen huulten välissä ja

tumma huopahattu, joka jökötti hänen päässään kuin pannumysy. Asu oli yhtä tunnusomainen kuin mikä tahansa univormu. Ja lisätodisteeksi, jos sille nyt olisi ollut enää tarvetta, hänen kannoillaan käveli pitkä, luiseva ja kunnioittavan näköinen mies, joka vastasi pilkulleen tiedusteluraporttien kuvausta merkkihenkilöä alati seuraavasta turvamiehestä.

Nyt oli selvää, miksi poika ja hänen huoltajansa olivat lähteneet koneesta. Heidät oli komennettu ulos, ja heidän lippunsa oli mitätöity viime hetkellä, jotta matkustamoon saatiin tilaa kahdelle vip-matkustajalle.

Seuraavien sähköisten hetkien aikana – kukapa olisi voinut moittia, jos vakooja tunsu rumpujen kumisevan koko kehossaan – hän kiiruhti lähimpään puhelimeen ja ilmoitti suurella vaivalla hankkimansa uutisen: Winston Churchill ja Scotland Yardin komisario, joka tapasi seurata hänen vanavedessään, olivat nousseet Englantiin lentävään koneeseen.

SAKSAN SUURLÄHETYSTÖ SIAITSI kukkulan huipulla Lissabonin laitamilla, vanhanaikaisella ja vehreällä asuinalueella. Korkean takorautaisen aidan takana kohoava rakennus oli kuin vankka punatiilinen linnoitus. Ja sen ylimmän kerroksen sokkeloihin, ullakkohuoneisiin, joiden ikkunat antoivat Atlantille ja horisontin takana valloitustaan odottavalle maailmalle, oli perustettu Saksan sotilastiedustelupalvelun Abwehrin paikallinen päämaja. Sitä johdatti Albert von Karsthoff, mutta tämän tiesivät vain harvat ja valitut suurlähetystön porttien sisäpuolella ja sitäkin harvemmat niiden ulkopuolella.

Albert von Karsthoff oli Saksan Wehrmachtin majuri, joka kuului arvostettuun sotilassukuun mutta esiintyi alansa sääntöjen mukaisesti peitenimellä (tosin hän oli pitänyt huolen, että siinäkin

oli *von* kuten hänen oikeassa aatelisnimessään). Lisäksi hänet oli merkitty suurlähetystön henkilöstöluetteloon tahallisen epämääräisesti ”avustajaksi”. Vielä paremmin kulissia vahvisti se, että hän eläytyi antaumuksella rooliinsa, joka parhaiden valepukujen tavoin istui hänelle kuin valettu. Karsthoff ajeli kiiltävällä Cadillacillaan ympäri Lissabonia, monesti lemmikkiapinansa vierellään ja pieni kokaiiniputeli taitavasti räätäloidyn tumman diplomaatinpukunsa taskussa. Kaikki illat kuuluivat juhliessa. Hän oli niin pröystäilevä ja huikentelevainen, ettei liittoutuneiden agenteille, joita vilisi puolueettomassa Lissabonissa kuin muurahaisia, pälkähtänyt päähänsäkään epäillä häntä kollegaksi, saati saksalaisten tiedustelupomoksi. Lentokentällä päivystävä vakooja soitti juuri Karsthoffin yksityisnumeroon, jonka viisi numeroa jokainen paikallinen Abwehrin agentti muisti vaikka unissaan.

Onni suosi Karsthoffia, sillä hän sattui istumaan kirjoituspöytänsä ääressä – ehkä hän oli tullut juuri töihin, tai kenties hän oli vasta kotimatalla pitkän yön jälkeen ja edelleen juhlatamineissaan, mikä ei olisi ollut yhtään sen epätodennäköisempää – kun puhelin soi aamutuimaan. Hän kuunteli tarkasti, koska tarvitsi ehdottomasti yksityiskohtaiset tiedot Ibiksen lentosuunnitelmas- ta. Hän tiesi välittömästi, että hänen oli tehtävä päätös, joka voisi vaikuttaa hänen uraansa – ja mikä olennaisempaa, koko sodan kulkuun. Ja se oli tehtävä nopeasti.

Wehrmachtin tärkeimpiä tukipilareita oli sääntöjen ja toimintaohjeiden ehdoton noudattaminen. Se oli yksitoinen instituutio, joka edusti tyypillistä saksalaista täsmällisyyttä. Yhteydenotto Luftwaffen Pohjois-Atlantin yksiköihin tuli hoitaa kiveen hakattujen ohjeiden mukaan, jotka löytyivät itse valtakunnanmarsalkka Hermann Göringin hyväksymästä opuksesta ”Luftwaffen ohjesääntö nro 16: Ilmasodankäynti”. Komentoketjun lenkkien oli kilistävä

tarkasti näiden sääntöjen mukaisessa järjestyksessä. Ensin tuli ottaa yhteys 3. ilma-armeijan komentajaan Pariisiin. Arvioidessaan tilanteen vaativan toimia hän ilmoitti asiasta Luftwaffen Atlantin-esikuntaan (*Fliegerführer Atlantik*) Ranskan Lorientiin, ja vasta sieltä annettiin hyökkäyskäsky Bordeaux’n Mérignacin lentotukikohtaan, jonka koneet saalistivat Biskajanlahden aaltojen yllä. Karsthoff päätti kuitenkin uhmata säännöksiä, koska jokainen sekunti oli tärkeä ja sodassa oli opittu karvaasti kokemuksesta, että tiedustelutiedoilla oli arvoa vain, jos ne johtivat ripeästi toimenpiteisiin. Niinpä hän otti yhteyttä suoraan Mérignacin ilma-armeijakunnan alaisen *Kampfgeschwader 40:n* päällikköön – tästä teosta muodostui sittemmin osa koko operaatiota ympäröivää legenda.

Kello oli silti jo lähes kymmenen aamulla Luftwaffen tukikohdassa, kun hälytys lopulta rikkoi aamun hiljaisuuden. Lentäjät miehistöineen kiiruhtivat kiitoradalla odottaviin raskaisiin hävittäjiinsä. Kahdeksan nopeaa ja vahvasti aseistettua Junkers Ju-88 -konetta lähti nousukiitoon kohti aurinkoa. Tehokkaat Jumomoottorit jylsivät koneiden noustessa pilvien yläpuolelle ja suunnatessa kohti länttä tiiviissä V-muodostelmassa. Lentäjät tähyilivät horisonttiin lasikuomuistaan nähdäkseen häivähdyksen kohteestaan.

IBIKSEN LENTÄJÄ KUULI vaaran ennen kuin näki sen. Hänen yläpuolellaan oli selvästi lentokone. Ei, vaan kaksi. Kaksi konetta jossa-kin pilvissä hänen ohjaamonsa yläpuolella, mutta niiden potkureiden metelin, moottoreiden synnyttämän paineen ja oman äkillisen levottomuutensa vuoksi hänestä tuntui kuin joku ojentaisi kohta kätensä ja ottaisi häntä niskasta kiinni.

”Meitä seuraa tuntematon lentokone”, Ibiksen lentäjä ilmoitti lennonjohdolle.

Samalla hetkellä pilvistä syöksyi kaksi Ju-88-konetta suoraan heitä kohti. ”Intiaaneja kello yhdessätoista”, Luftwaffen lentueen päällikkö ilmoitti.

Ibiksen ainoa toivo oli päästä karkuun hyökkääjiä. ”Kiihdytän täyteen nopeuteen”, lentäjä ilmoitti päättäväisesti Portelan lennonjohdolle.

Raskasliikkeisellä DC-3:lla ei ollut mitään mahdollisuuksia. Ju-88:t syöksyivät pilvistä päätähuimaavaa vauhtia mekaanisesti ahdetut moottorit täydellä teholla ja aseet suunnattuina hitaaseen matkustajakoneeseen kuin magneetin voimalla. Hävittäjälentueen päällikkö antoi hyökkäyskäslyn.

20-millisistä tykeistä lähti välittömästi kranaattikuuro, ja konekiväärit sylkivät suustaan 1 200 luotia minuutissa.

”Runkoon osui kranaatteja”, Ibiksen lentäjä ilmoitti. ”Kone heittelehtii, teen parhaani.”

DC-3 syttyi roihuaviin liekkeihin. Sitten vasemmanpuoleinen moottori sammui ja kone lähti syöksyyn.

Putoavasta koneesta hyppäsi äkkiä kolme ihmistä laskuvarjoilla, mutta tuli nielaisi heidän varjonsa, ja he putosivat mereen korkealta kuin kivenlohkareet painoinaan. Konekin osui veteen. Hetken näytti kuin se jäisi kellumaan, mutta sitten se upposi nopeasti Biskajanlahden pimeisiin, hyytävän kylmiin syvyyksiin.

Kaikki kahdeksan Junkers Ju-88 -konetta kiertelivät hitaasti putoamispaikan yllä. Miehistöt katselivat tarkasti näennäisen tyynätä merta. Varmistuttuaan, ettei kukaan jäänyt eloon, he palasivat tukikohtaan. Tehtävä suoritettu.

TEHTÄVÄ VAIN OLI VÄÄRÄ. Taktisessa mielessä operaatio sujui loistavasti, mutta sillä ei ollut merkitystä. Strategisesti se meni täydellisesti metsään. Epäonnistuminen johtui tiedosta, johon ilmaisku perustui.